

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Основна информация:

Име на курса: ГРЯХ И ОБЩЕСТВО: ПОКАЯНИЕ И ЕПИТИМИЙНИ ТЕКСТОВЕ В СРЕДНОВЕКОВНА БЪЛГАРИЯ

Лектор: доц. д-р Десислава Найденова

Телефон: 0887872725

Имейл: dnajdenova@abv.bg

Хорариум: 30 уч. часа

Анотация:

Курсът разглежда връзката между греха, правото и социалния ред в средновековната българска и византийска култура. Според средновековното разбиране всяко престъпление е едновременно нарушение на Божия и на човешкия закон, а грехът представлява не само морален, но и обществен проблем. Поради това Църквата изгражда сложна система от покаяни практики и санкции, фиксирани в епитимийници и канонично-правни сборници, които регулират както религиозния, така и социалния живот. Централно място заемат въпросите, свързани с времето на покаянието и смъртта. В средновековната християнска есхатология смъртта преди завършване на наложената епитимия поставя под съмнение спасението на душата. Това поражда сложни богословски и канонични проблеми: може ли да се предсказва часът на смъртта, допустимо ли е даването на причастие на умиращи или вече починали, и какво е мястото на поменалните практики в спасението на душата. В популярните вярвания непокаяният или неправилно погребан мъртвец може да остане неразложен и да се превърне във вампир. Курсът обръща специално внимание на периода след османското завоевание, когато отслабването на църковната организация засилва значението на местните ритуални практики и на текстовете, регулиращи покаянието и поменаването. Чрез анализ на канонично-правни, богословски и наративни извори студентите ще проследят как покаянието функционира като механизъм за социална дисциплина, религиозна интеграция и управление на прехода между живота и смъртта

Тематично съдържание на курса (кратко описание по теми или модули):

Тема 1. Тайнството покаяние: грях, изповед и спасение

Тема 2. Публично и тайно покаяние в християнската традиция

Тема 3. Епитимийници и номоканони в средновековна България

Тема 4. Покаянието като инструмент на социална дисциплина

- Тема 5. Владетелят и покаянието: власт, грях и легитимност.
- Тема 6. Пътуванията в отвъдното: видения, описания на ада и наказанията на грешниците?
- Тема 7. Може ли да се предскаже времето на смъртта?
- Тема 8. Причастието и смъртта: последното причастие, умиращите и практиките на причестяване на мъртви
- Тема 9. Правото да бъдеш поменаван след смъртта.
- Тема 10. Кой плаща за спасението? Завещание, покаяние и поменални практики.
- Тема 11. След падането на царството: покаяние, съд и общност в Османските Балкани.
- Тема 12. Знаците на греха. Тялото след смъртта.

Форми на обучение и оценяване:

Присъствено или дистанционно.

Курсова работа или презентация по дадена тема и събеседване.

Компетентности, придобити в резултат на обучението (3-5 точки):

След завършване на курса докторантът ще:

Придобие задълбочени знания за развитието на покаяните практики, епитимийните текстове и каноничното право в средновековна България и Византия, както и за тяхната роля в регулирането на обществения и религиозния живот.

Умее да анализира и интерпретира канонично-правни, богословски и наративни в контекста на средновековната християнска култура.

Развива способност за критично изследване на връзката между религиозните представи и социалното регулиране в обществото, включително в периода след османското завоевание.

Формира умения за самостоятелно прилагане на интердисциплинарни подходи при изследване на средновековната култура, съчетаващи методите на историята, богословието, правото и антропологията.

Литература:

Льо Гоф, Ж. Въображаемият свят на Средновековието. София, 1997.

Иванова, Т. Страшният съд в монументалната живопис на българското възрождение XVIII - XIX век. София, 2023.

Маринов, Д. Българско обичайно право. София, 1995.

Найденова, Д. Защо плачат царете? Средновековна България IX - X век. Симеонова България в историята на европейския югоизток: 1100 години от битката при Ахелой, 917-2017. София, 2018, 194–205.

Найденова, Д. Фантастичните същества в каноничноправните текстове. *Slavica Slovaca*, 60, 1, 2025, 19-32. https://www.sav.sk/?lang=sk&doc=journal-list&part=article_response_page&journal_article_no=38723

Павлов, А. Номоканон при Большом требнике. Его история и тексты, греческий и славянский, с объяснительными и критическими примечаниями. Москва, 1897.

Смядовски, С. Риторика на скръбта. Сълзите в старобългарската култура. Част I от "Книга за смъртта". София, 2014.

Цибранска–Костова, М. Покаяната книжнина на Българското средновековие IX–XVIII в. (езиково-текстологични и културологични аспекти). София, 2011.

Чифлянов, Б. Литургика. София, 1997.

Death, Illness, Body and Soul in Written and Visual Culture in Byzantium and Late Medieval Balkans. Ed. by Vlada Stanković. Belgrade, 2021.

Hell in the Byzantine World. A History of Art and Religion in Venetian Crete and the Eastern Mediterranean. Ed. By A. Lymberopoulou. Cambridge University Press, 2021.

Marinis, V. Death and the afterlife in Byzantium: the fate of the soul in theology, liturgy, and art. Cambridge University Press, 2016.

Meens, R. Penance in Medieval Europe, 600–1200. Cambridge University Press, 2016.

Van de Paverd, F. The Kanonarium by John, monk and deacon and Didascalia Patrum. Rome, 2006. Допълнителна информация (по желание) (например: специални изисквания, лабораторно оборудване, предварителни знания):